

Υπόθεση C-408/23

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία καταθέσεως:

4 Ιουλίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Oberlandesgericht Köln (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

27 Ιουνίου 2023

Προσφεύγουσα:

Δικηγόρος και συμβολαιογράφος

Καθής:

Πρόεδρος του Oberlandesgericht Hamm

Oberlandesgericht Köln (εφετείο Κολωνίας, Γερμανία)

Διάταξη

Στη διοικητικής φύσεως υπόθεση περί θεμάτων συμβολαιογράφων,
η οποία αφορά δικηγόρο και συμβολαιογράφο από τη Βόρεια Ρηνανία-
Βεστφαλία,

προσφεύγουσα,

[παραλειπόμενα]

κατά

της Προέδρου του Oberlandesgericht Hamm (εφετείου Hamm, Γερμανία)
[παραλειπόμενα] 59065 Hamm,

καθής,

το τμήμα υποθέσεων συμβολαιογράφων του Oberlandesgericht Köln (εφετείου
Κολωνίας, Γερμανία) [παραλειπόμενα]

στις 27.06.2023

αποφάσεις:

I. Υποβάλλονται στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1. Έχουν το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει να διοριστούν για πρώτη φορά σε θέση δικηγόρου-συμβολαιογράφου (Anwaltsnotar) όσοι έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας κατά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων υποψηφιότητας για τη θέση του συμβολαιογράφου, ακόμα και αν πρέπει να παραμείνουν κενές πλείονες θέσεις επειδή στην περιφέρεια του ειρηνοδικείου, στην οποία διεξήχθη ο διαγωνισμός, δεν υπάρχουν κατάλληλοι νεότεροι υποψήφιοι και δεν επιτρέπεται να υποβάλλουν αίτηση υποψήφιοι από περιφέρειες άλλων ειρηνοδικείων;

2. Πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα σε περίπτωση που είναι αναμενόμενο ότι το επόμενο έτος στην ίδια περιφέρεια ειρηνοδικείου θα είναι και πάλι αδύνατη η πλήρωση πλειόνων προκηρυχθεισών θέσεων δικηγόρου-συμβολαιογράφου με κατάλληλους υποψηφίους κάτω των 60 ετών;

3. Πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να δοθεί καταφατική απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα διότι, επιπλέον, και σε περιφέρειες άλλων ειρηνοδικείων, εκτός αστικών κέντρων, αναμένεται να είναι κατ' επανάληψη αδύνατη η πλήρωση του συνόλου των προκηρυχθεισών θέσεων δικηγόρου-συμβολαιογράφου με κατάλληλους υποψηφίους κάτω των 60 ετών;

4. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν υφίσταται παράβαση του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, εφόσον διασφαλίζεται η παροχή συμβολαιογραφικών υπηρεσιών στην περιφέρεια του ειρηνοδικείου, έστω και αν υποψήφιος άνω των 60 ετών δεν διορίστηκε σε θέση δικηγόρου-συμβολαιογράφου αποκλειστικά και μόνο λόγω της ηλικίας του και παρέμειναν κενές πλείονες θέσεις;

II. Η διαδικασία αναστέλλεται.

Σκεπτικό

A. Αντικείμενο και πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης

- 1 Η προσφεύγουσα υποβάλλει υποψηφιότητα για θέση δικηγόρου-συμβολαιογράφου στην περιφέρεια του ειρηνοδικείου στην οποία

δραστηριοποιείται ως δικηγόρος για περισσότερα από 3 έτη. Η υποψηφιότητά της αποκλείστηκε, διότι κατά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων είχε συμπληρώσει το 60ό έτος. Η προσφεύγουσα πληροί όλες τις λοιπές προϋποθέσεις που απαιτούνται για την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου-συμβολαιογράφου στην περιφέρεια του ειρηνοδικείου. Ειδικότερα, συμμετείχε επιτυχώς στις επαγγελματικές εξετάσεις που απαιτούνται για το λειτούργημα της συμβολαιογράφου. Ήδη το 2017 είχε υποβάλει αίτηση για προκηρυχθείσα θέση συμβολαιογράφου στην ίδια περιφέρεια. Η αίτησή της είχε και τότε απορριφθεί, με την αιτιολογία ότι η προσφεύγουσα είχε συμπληρώσει το 60ό έτος. Η κατά της εν λόγω απορρίψεως στρεφόμενη προσφυγή δεν ευδοκίμησε ούτε ενώπιον του επιληφθέντος τμήματος (2 VA (Not) 8/17) ούτε ενώπιον του Bundesgerichtshof (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία) (NotZ (Bfng) 7/18).

- 2 Ο αριθμός των θέσεων συμβολαιογράφων σε συγκεκριμένη περιφέρεια ειρηνοδικείου καθορίζεται ανάλογα με τις ανάγκες σε συμβολαιογραφικές υπηρεσίες τηρουμένης της ενδεδειγμένης ηλικιακής διάρθρωσης (άρθρο 4 του Ομοσπονδιακού Κώδικα Συμβολαιογράφων (Bundesnotarordnung, στο εξής: BNotO). Το 2022, στην επίμαχη περιφέρεια προκηρύχθηκαν εν συνόλω τέσσερις θέσεις. Μόνο μία θέση καλύφθηκε. Οι λοιπές θέσεις παρέμειναν κενές ελλείψει υποψηφίων.
- 3 Αναμένεται ότι, ελλείψει επαρκούς αριθμού υποψηφίων που πληρούν τις προϋποθέσεις διορισμού σε θέση δικηγόρου-συμβολαιογράφου στην εν λόγω περιφέρεια ειρηνοδικείου, ούτε στο μέλλον πρόκειται να πληρωθούν όλες οι θέσεις. Το 2023 προκηρύχθηκαν 5 θέσεις συμβολαιογράφων στην περιφέρεια του εν λόγω ειρηνοδικείου. Με βάση τις πληροφορίες σχετικά με τους επιτυχόντες στις επαγγελματικές εξετάσεις, οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για τον διορισμό δικηγόρων-συμβολαιογράφων (άρθρο 5b, παράγραφος 1, σημείο 3, του BNotO), είναι πιθανό τρεις θέσεις από αυτές να παραμείνουν κενές ελλείψει υποψηφίων. Όσον αφορά το σύνολο των περιφερειών ειρηνοδικείων που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας της καθής, προβλέπεται ότι για τις 69 θέσεις που έχουν προκηρυχθεί για το 2023 θα υποβάλουν αίτηση μόνο 39 υποψήφιοι. Σε ομοσπονδιακό επίπεδο, θεωρείται επίσης βέβαιο ότι, εκτός αστικών κέντρων, δεν θα είναι δυνατή, σε αντίστοιχο ποσοστό, η πλήρωση θέσεων συμβολαιογράφων. Πάντως, η μη πλήρωση προκηρυχθεισών θέσεων δεν έχει μέχρι στιγμής ως αποτέλεσμα την αδυναμία σύνταξης συμβολαιογραφικών πράξεων ή τη σύνταξή τους με σημαντική καθυστέρηση.
- 4 Το λειτούργημα του δικηγόρου-συμβολαιογράφου ασκείται από δικηγόρους παράλληλα με τη δικηγορική τους δραστηριότητα (άρθρο 3, παράγραφος 2, του BNotO). Κατά κανόνα, μπορούν να υποβάλουν αίτηση για θέση δικηγόρου-συμβολαιογράφου μόνο στην περιφέρεια του ειρηνοδικείου στην οποία δραστηριοποιούνται ως δικηγόροι για περισσότερα από 3 έτη (άρθρο 5b, παράγραφος 1, σημείο 2, του BNotO). Για τη συμβολαιογραφική δραστηριότητά τους, οι συμβολαιογράφοι εισπράττουν αμοιβή από τους πελάτες τους. Δεν καταβάλλεται αμοιβή ούτε σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας από το κράτος. Το λειτούργημα διορισμένου συμβολαιογράφου λήγει με τη συμπλήρωση του 70ού

έτους της ηλικίας (άρθρο 48a του BNotO)· το κύρος της διατάξεως αυτής αποτελεί επί του παρόντος αντικείμενο κατ' έφεση δίκης (NotZ (Brrfg) 4/22), η οποία εκκρεμεί ενώπιον του Bundesgerichtshof (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου).

- 5 Κατά της απόρριψης του διορισμού της ως δικηγόρου-συμβολαιογράφου από την καθής η προσφεύγουσα άσκησε προσφυγή ενώπιον του Oberlandesgericht Köln (εφετείου Κολωνίας) και ζητεί:

να υποχρεωθεί η καθής, κατόπιν μεταρρύθμισης της απορριπτικής αποφάσεώς της, να αποφανθεί εκ νέου επί της υποψηφιότητας της προσφεύγουσας για τη θέση της δικηγόρου-συμβολαιογράφου, λαμβάνοντας υπόψη τη νομική εκτίμηση του Oberlandesgericht Köln (εφετείου Κολωνίας).

- 6 Η καθής ζητεί

την απόρριψη της προσφυγής.

B. Το εθνικό νομικό πλαίσιο

- 7 Το άρθρο 5b, παράγραφος 1, του BNotO ορίζει τα εξής

«Δικηγόρος-συμβολαιογράφος μπορεί να διοριστεί μόνο όποιος κατά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων υποψηφιότητας:

1. δραστηριοποιείται, σε μη αμελητέο βαθμό, ως δικηγόρος επί τουλάχιστον πέντε έτη για λογαριασμό διαφορετικών εντολέων,
2. ασκεί την υπό (1) δραστηριότητα στην περιφέρεια του συγκεκριμένου ειρηνοδικείου αδιαλείπτως τουλάχιστον επί τρία έτη
3. έχει συμμετάσχει επιτυχώς στις επαγγελματικές εξετάσεις των συμβολαιογράφων (...) και
4. (...)

- 8 Το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Bundesnotarordnung ορίζει τα ακόλουθα:

«Όποιος κατά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων υποψηφιότητας για θέση συμβολαιογράφου έχει συμπληρώσει το 60ό έτος δεν μπορεί να διοριστεί συμβολαιογράφος για πρώτη φορά.»

- 9 Η σχετική αιτιολογική έκθεση (BT-Drs. 11/6007, σ. 10), όσον αφορά τη διάταξη αυτή, έχει ως εξής:

«Σκοπός της θέσπισης του ανώτατου ορίου ηλικίας των 60 ετών, λαμβανομένων υπόψη και των μεγαλύτερων δυσχερειών λόγω ηλικίας για την εκπαίδευση στο επάγγελμα του συμβολαιογράφου, είναι να αποτραπεί,

για λόγους συνέχειας, η συχνή εναλλαγή των ασκούντων το εν λόγω λειτούργημα. Συγχρόνως, αντιμετωπίζεται ο κίνδυνος γήρανσης του επαγγέλματος του συμβολαιογράφου.

Δεδομένου ότι η εκπαίδευση παρέλκει οσάκις ένας πρώην συμβολαιογράφος επιθυμεί να διοριστεί εκ νέου ή ένας συμβολαιογράφος επιθυμεί να διοριστεί σε άλλο τόπο, το ανώτατο όριο ηλικίας ισχύει μόνο για τον πρώτο διορισμό.»

10 Το άρθρο 48a του Bundesnotarordnung ορίζει τα εξής:

«Οι συμβολαιογράφοι συμπληρώνουν το όριο ηλικίας κατά τη λήξη του μήνα συμπλήρωσης του εβδομηκοστού έτους της ηλικίας.»

11 Η απόφαση του Bundesgerichtshof (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου) της 27.05.2019 – NotZ (Brfg) 7/18, η οποία εκδόθηκε επί διαφοράς που αφορούσε επίσης την προσφεύγουσα, εμπεριέχει σχετικά με το άρθρο 6, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του Bundesnotarordnung, του οποίου η διατύπωση είναι πανομοιότυπη με τη διατύπωση του ισχύοντος άρθρου 5, παράγραφος 4, του Bundesnotarordnung, μεταξύ άλλων, τις εξής δύο κατευθυντήριες γραμμές:

«2. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του BNotO δεν παρέχει περιθώριο εκτιμήσεως στη διοίκηση των δικαστηρίων· κατά κανόνα, η διοίκηση των δικαστηρίων δεν έχει εξουσία να μην εφαρμόσει το όριο ηλικίας λόγω ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του υποψηφίου.

3. Το όριο ηλικίας που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του BNotO δεν συνιστά απαγορευμένη δυσμενή διάκριση κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 2000/78/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ.16). Περαιτέρω, δεν αντιβαίνει ούτε προς την απαγόρευση των διακρίσεων που προβλέπει το άρθρο 21, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (συνέχεια της αποφάσεως του τμήματος της 26ης Νοεμβρίου 2007 – NotZ 23/07, BGHZ 174, 273 σκέψεις 29 επ.).»

Γ. Λόγος υποβολής του προδικαστικού ερωτήματος και λυσιτελεία του για την έκβαση της δίκης

12 Λόγω του ορίου ηλικίας των 60 ετών που προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Bundesnotarordnung για τον πρώτο διορισμό δικηγόρων-συμβολαιογράφων, το Oberlandesgericht Köln (εφετείο Κολωνίας) δεν δύναται να κάνει δεκτό το αίτημα της προσφεύγουσας υποχρεώνοντας την καθής να αποφανθεί εκ νέου σχετικά με την υποψηφιότητα της προσφεύγουσας και να μην την απορρίψει εξαιτίας της ηλικίας της. Η διάταξη δεν παρέχει περιθώριο εκτιμήσεως στο αιτούν δικαστήριο ούτε επιτρέπει εξαιρέσεις. Αν από απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν συνάγεται σαφώς ότι το άρθρο 5, παράγραφος 4, του

Bundesnotarordnung αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, η προσφυγή της προσφεύγουσας πρέπει κατ' ανάγκη να απορριφθεί.

- 13 Υπό το πρίσμα της απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 3ης Ιουνίου 2021, Ministero della Giustizia (Συμβολαιογράφοι) (C-914/19, EU:C:2021:430), καταλείπονται αμφιβολίες κατά πόσον το ηλικιακό όριο που προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Bundesnotarordnung για τον πρώτο διορισμό δικηγόρων-συμβολαιογράφων συνάδει με το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, καθόσον δεν επιτρέπει εξαίρεση ούτε για την περίπτωση κατά την οποία δεν είναι δυνατή η πλήρωση πλειόνων θέσεων με υποψήφιο που δεν έχει υπερβεί το όριο ηλικίας. Στο πλαίσιο αυτό, το όριο ηλικίας που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία για τον πρώτο διορισμό δικηγόρων-συμβολαιογράφων θα μπορούσε επίσης να υπερβαίνει το επιτρεπτό μέτρο για την επίτευξη του θεμιτού σκοπού προώθησης της εναλλαγής γενεών και της ηλικιακής ανανέωσης.
- 14 Όμως, δεδομένου ότι, συγκριτικά, το όριο ηλικίας των 60 ετών που προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Bundesnotarordnung για τον πρώτο διορισμό δικηγόρων-συμβολαιογράφων είναι υψηλό και έως την ηλικία των 70 ετών, με τη συμπλήρωση της οποίας είναι υποχρεωτική η παραίτηση από το λειτούργημα, απομένουν μόνο 10 έτη ενεργού υπηρεσίας, το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι είναι πιθανό από την ερμηνεία του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ να συναχθεί ότι το άρθρο 5, παράγραφος 4, του Bundesnotarordnung συνάδει με την προστασία κατά των διακρίσεων βάσει του δικαίου της Ένωσης.

[παραλειπόμενα]